

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.3 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 1.4 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.5 แนวทางการตรวจสอบหลักสูตร
 - 1.6 การพัฒนาหลักสูตร
 - 1.7 การประเมินหลักสูตร
 - 1.8 ปัญหาการบริหารหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 2.1 หลักการ
 - 2.2 จุดหมาย
 - 2.3 โครงสร้าง
 - 2.4 การจัดหลักสูตร
 - 2.5 การจัดเวลาเรียน
 - 2.6 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 2.7 แนวทางการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น
 - 2.8 สื่อการเรียนรู้
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาและเป็นแกนสำคัญที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางในการนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในวงการศึกษานี้ ได้นำคำว่าหลักสูตรมาใช้ในความหมายที่หลากหลาย ทำให้คำนิยามของคำว่าหลักสูตรนั้นแตกต่างกันออกไป

ธำรง บัวศรี (2534 : 6) ให้ความหมายของหลักสูตร ว่าหลักสูตร คือ แผน ที่ออกแบบและได้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

พิสมัย ถิระแก้ว (2536 : 4-5) ได้กล่าวว่าหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่ได้ จัดวางแผนและแนวทางเอาไว้ โดยมุ่งหวังที่จะได้ผลผลิตออกมา เพื่อให้นักเรียนได้มีการเจริญเติบโตอย่างมีจุดหมายและต่อเนื่องในด้านความสามารถทั้งส่วนตัวและทางสังคม

วิไลวรรณ ศรีศรีชนะมา (2538 : 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายกว้าง หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ความรู้ มีทักษะเกิดความคิด และเจตคติที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต ส่วนความหมายวงแคบ หมายถึง จุดหมาย ขอบข่ายของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ รวมถึงเวลาเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นที่จะต้องเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด

นิคม ชมภูหลง (2542 : 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนอันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติไปในทางที่พึงประสงค์

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ โดยทั่วไปจะมีความหมาย 2 ลักษณะ คือความหมายกว้าง และความหมายแคบ ในความหมายกว้าง หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกห้องเรียน ส่วนหลักสูตรความหมายในทางแคบหมายถึง วิชาและเนื้อเรื่องต่าง ๆ ที่กระทรวงกำหนดให้เรียนแต่ละช่วงชั้น ว่าจะต้องเรียนอะไรบ้างมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผน หรือ แนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษา ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของการมวลงประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปี หรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละปี หรือภาค และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้พยายามจัดมวลงประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัว และชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนาน และความเพลิดเพลิน ในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีการสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุด สำหรับผู้เรียนทุกคน

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูก และผิด เข้าใจ และศรัทธาในความเชื่อของตน ควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล เป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 32 - 41)

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชนร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่ง หรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจ หรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้น ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ ดึงมาแก้สังคมของสถานศึกษามีระบบ และหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพระบบหลักสูตร สารการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วย วิธีดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้ หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

วิสัยทัศน์ : เป็นเจตนาารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์

สามารถสร้างศรัทธา และจุดประกายความคิดในสภาพ
การพัฒนาสูงสุด

ภารกิจ : แสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์
และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป

เป้าหมาย : กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนด และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

นอกจากนั้นสถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ในแต่ละภาคเรียน หรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี หรือรายภาค

2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. สาระการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หน่วยการเรียนรู้ ครอบคลุม 8 กลุ่มสาระ รายภาค หรือ ปี ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น
2. มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทุกภาคเรียน
3. กำหนดเวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายภาค หรือปี

3. การจัดทำสาระของหลักสูตร

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปี หรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือ รายภาค ของสาระการเรียนรู้ให้สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสภาพปัญหา

และความต้องการของชุมชน

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 3.3.1 และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค ดังนี้

ช่วงชั้น ป.1-3 ป.4-6 และ ม.1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้ เป็นรายปี และกำหนดจำนวนคาบเวลาให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือ รายภาค สาระการเรียนรู้ รายปี หรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด ตามข้อ 3.3.1 , 3.3.2 และ 3.3.3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลา หรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ และ สาระการเรียนรู้ ของรายวิชานั้น ๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้หลายรูปแบบ เช่น

รูปแบบที่ 1 เขียนเป็นความเรียง เสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้าน

รูปแบบที่ 2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง : เขียนเป็นความเรียง สรุปภาพรวม
ของผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

สาระการเรียนรู้ : เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหา

รูปแบบที่ 3 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ
ขอบข่ายกิจกรรมที่กำหนดกว้าง ๆ สดคล้องกับผลการเรียนรู้ของ
รายวิชา

ขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของรายวิชา
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้าง ๆ

รูปแบบที่ 4 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ
จุดประสงค์ของรายวิชาที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายวิชา
ขอบข่าย สาระการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้

วิธีการวัดและประเมินผล

รูปแบบที่ 5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ผลการเรียนรู้: เขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อ ๆ โดยไม่แยกด้าน

สาระการเรียนรู้: เขียนเป็นความเรียงครอบคลุมเนื้อหา

สำหรับคำอธิบายรายวิชามีแนวทางการกำหนด ดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ชื่อตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น ๆ

3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคของทุกวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

3.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้สอน ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีอิสระในการออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบที่นิยมใช้กันทั่วไป มี 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 35 - 37)

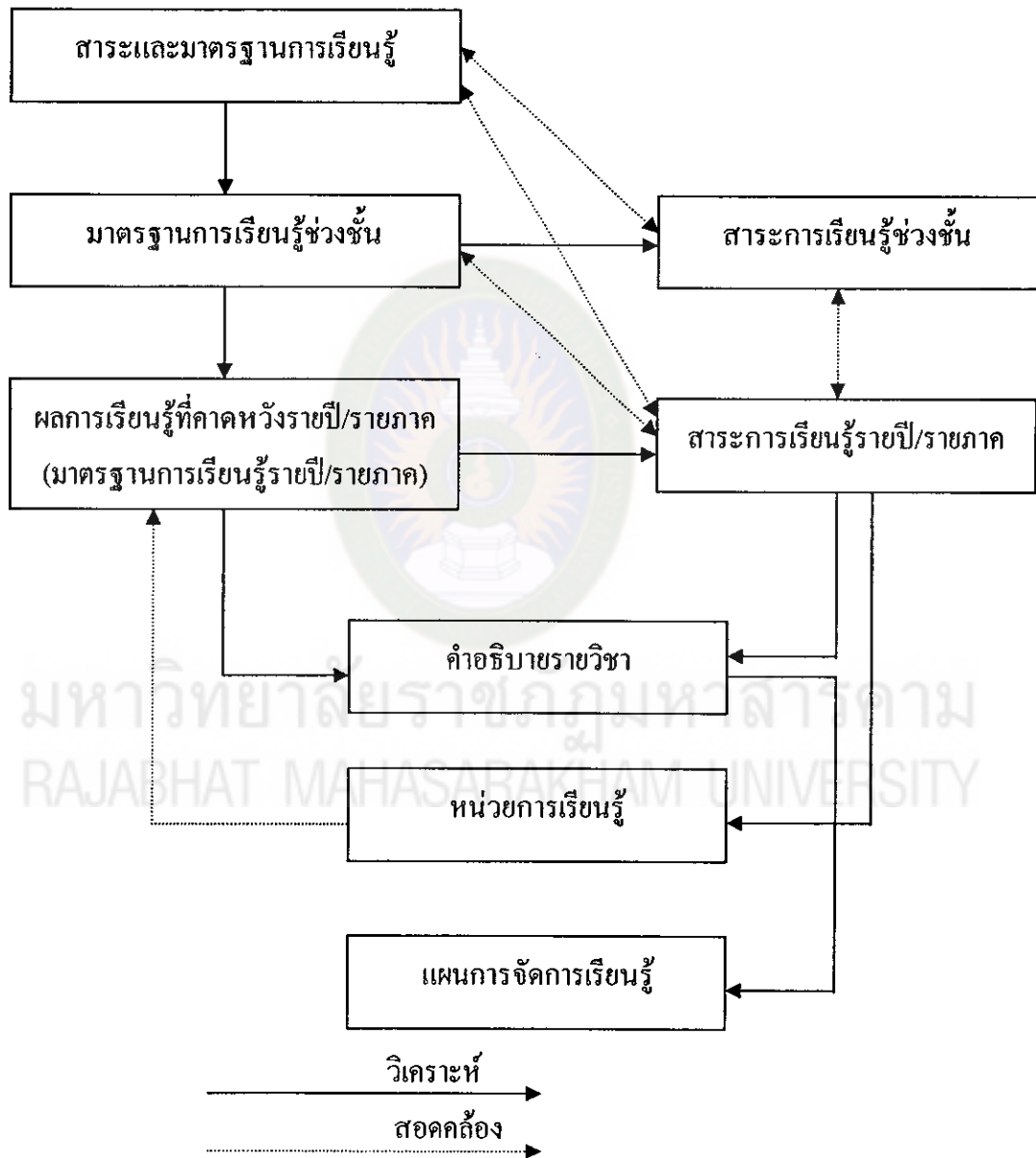
3.6.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย

3.6.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง

3.6.3 แผนการจัดการเรียนรู้แบบพิสดาร

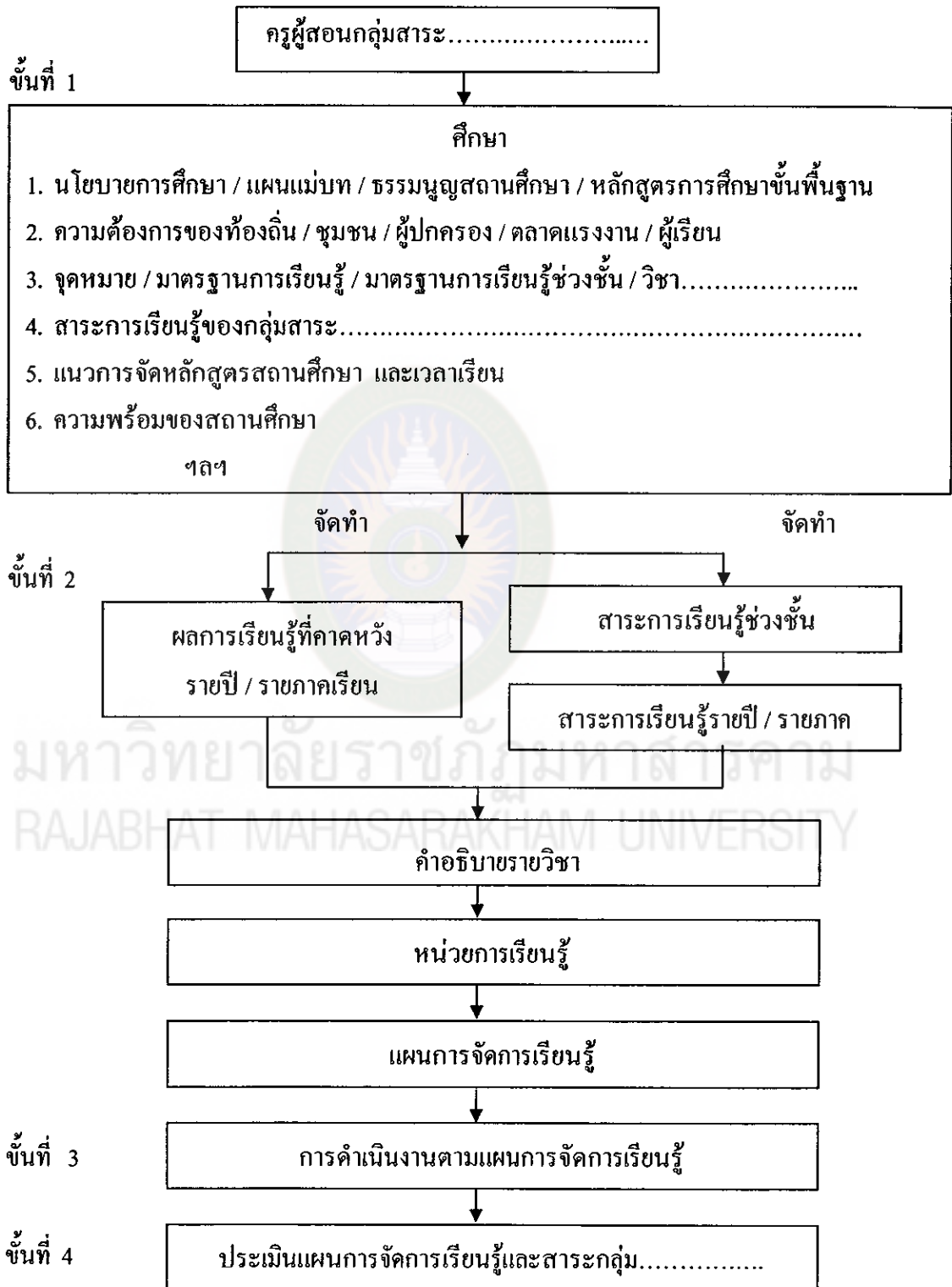
โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบนั้นจะมีองค์ประกอบสำคัญที่เหมือนกัน คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงสรุปได้ดังภาพประกอบที่ 1 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 4)

ภาพประกอบที่ 1 แสดงแผนภูมิการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำสาระของหลักสูตร สรุปลงได้ดังภาพประกอบ 2 ดังนี้
 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 3)

ภาพประกอบที่ 2 แสดงขั้นตอนการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา

4. การออกแบบการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 34 - 36) กล่าวถึงการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

4.1 การจัดการเรียนการสอน

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ / วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และ พัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และการบูรณาการแบบโครงการ

4.2 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากแหล่งการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือ นำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อที่พิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ

หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

4.3 การวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาดำเนินการวัดผลและการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมิน ทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียนร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการ หรือเพิ่มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายวิธีการและค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตนครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนน หรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะได้ทราบระดับความสำคัญของผู้เรียนสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไป

ตามมาตรฐานการเรียนรู้รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนี้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 : 38 - 39)

กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิกวาะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน มุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่ปลูกฝังความมีระเบียบความรับผิดชอบ รับผิดชอบและหน้าที่ของตนเอง แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรม ได้เป็น 2 ลักษณะ

1. กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียน ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนอาจจัดได้หลายรูปแบบ เช่น

1. จัดแบ่งสัดส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนในตารางเวลาเรียน เช่นเดียวกับกับกลุ่มสาระอื่น 8 กลุ่มสาระ
2. จัดแบ่งสัดส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนบางส่วนในตารางเวลาเรียนปกติ และบางส่วนเรียนนอกเวลา

3. จัดกิจกรรมต่างๆ ไปด้วยกัน โดยวางแผนร่วมกันของกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม กำหนดเวลาเรียนบางส่วนในตารางเวลาเรียนปกติ บางส่วนเรียนนอกเวลา ฯลฯ

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 37) ได้กล่าวถึงรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และเอกสารหลักฐานการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตรอบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

7. พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการส่งเสริม สนับสนุนต่าง ๆ ที่จะเอื้อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ในเรื่องต่อไปนี้

7.1 การพัฒนากระบวนการแนะแนว

สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบแนะแนวที่มุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้อย่าง ลึกซึ้ง ประเมินการจัดการที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพันธกิจระหว่างบ้าน ชุมชน และสถานศึกษา ที่เน้นความร่วมมือกันระหว่างบ้านในฐานะแหล่งเรียนรู้แรกของผู้เรียน ชุมชนจะเป็นเครือข่ายที่สำคัญของการแนะแนว ช่วยป้องกัน แก้ไข ปัญหาของสังคม เสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยข้อมูลสารสนเทศและพัฒนาเครือข่ายแนะแนวให้เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลิกภาพ และด้านบริหารทั่วไป

7.2 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด

สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูน ประสบการณ์และความชำนาญ โดยเฉพาะห้องสมุดนั้น เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นห้องสมุดที่มีความหรูหราหรือใหญ่โต อาจเป็นเพียงมุมหนังสือเพื่อการศึกษาค้นคว้าก็ใช้ได้ นอกจากนี้ต้องสนับสนุนให้มีแหล่งการเรียนรู้ในรูปของคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ

7.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัย มาผสมผสาน หรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้เน้นการวิจัยทั้งในห้องเรียน และการวิจัยในภาพรวมของสถานศึกษา

7.4 เครือข่ายวิชาการ

สถานศึกษาต้องพัฒนา และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ทางวิชาการจากครูในสถานศึกษาเดียวกัน และในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนชมรม วิชาการต่าง ๆ ในรูปของเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งจากบุคคลต่าง ๆ และจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ ครูมีความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

7.5 การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาจะมีรายละเอียดที่ ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน ในขั้นนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์และเรียบเรียง เพื่อให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์

ในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา ควรคำนึงว่าสิ่งที่ปรากฏใน หลักสูตรเป็นสิ่งที่สถานศึกษาต้องดำเนินการตั้งแต่ต้น คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ จนกระทั่ง การนำหลักสูตรสู่ห้องเรียน คือการจัดทำแผนการเรียนรู้ รวมทั้งการบริหารจัดการหลักสูตร ให้ประสบความสำเร็จใช้ศักยภาพทั้งของสถานศึกษาและชุมชนเต็มที่ เกิดประโยชน์ต่อ การพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริงประการสำคัญ หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และบุคคลในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่าจะจัดการศึกษาอย่างไรในสถานศึกษา ดังนั้น เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาอาจมีหลายเล่ม ซึ่งในเล่มแรกควรเป็นเล่มที่กำหนด ภาพรวม และมีเล่มอื่น ๆ อีกตามความเหมาะสม ซึ่งอาจแยกเล่มตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือหน่วยการเรียนรู้

การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ. 2545 : 42)

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้ และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

9. อื่น ๆ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น และเหมาะสม

เมื่อสถานศึกษาจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาตามหัวข้อดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้วสถานศึกษาจะต้องตรวจสอบแต่ละหัวข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นนำร่างหลักสูตรดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ความเห็นชอบ

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดทำหลักสูตร เพราะทำให้เห็น โครงสร้าง และรูปแบบของหลักสูตรว่าเป็นไปในลักษณะใด จึงได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

อากา บุญช่วย (2537 : 19) กล่าวว่า หลักสูตรที่สมบูรณ์มีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 อย่าง ซึ่งต้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

สมหมาย อุ่นเจริญ (2541 : 16 ; อ้างถึงในกรมวิชาการ. 2545 : 15) ได้ระบุว่าหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการ คือ

1. หลักการ เป็นทิศทางหรือแนวทางที่จะบอกหรือนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดหมาย เป็นความต้องการของการจัดการศึกษาหรือของสังคมที่จะให้ผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด
3. โครงสร้าง เป็นส่วนที่กำหนดกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งมีทั้งบังคับและส่วนที่ให้เลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นข้อกำหนดเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติในแต่ละรายวิชา
5. เนื้อหาของรายวิชา เป็นข้อกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
6. สื่อการเรียน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมหรือกำหนดวิธีสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จักคิดรู้จักทำ และรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ

8. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบนักเรียนว่ามีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีสิ่งใดควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร หรือไม่

นิคม ชมภูหลง (2542 : 12) กล่าวว่า หลักสูตรที่คั้นั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งแนวดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักสูตรด้านอื่น ๆ ของกลุ่มวิชา และรายวิชาต่าง ๆ

2. ระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียน และคู่มือการประเมินผล การเรียนในแต่ละระดับ

3. สื่อการเรียนการสอนที่ปรากฏในรูปแบบของหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ และสื่อในลักษณะต่าง ๆ

สุทธิเมธ ชัยเพชร (2542 : 13) ได้สรุปตามแนวคิดของนักการศึกษาหลาย ๆ คน ความว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ หลักการ จุดหมาย เนื้อหา รายวิชา สื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

สุชาดา วัชวุฒิ (2546 : 26) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาที่สำคัญ ๆ ไว้ 8 หัวข้อคือ

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม ตัดทอน หรือเปลี่ยนแปลงหัวข้อเหล่านี้ได้ตามความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ถือเป็นกรอบที่สำคัญและมีส่วนในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ดังนั้นควรมีองค์ประกอบสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินการคือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และแนวดำเนินการใช้หลักสูตร

แนวทางการตรวจสอบหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545 : 43 - 49) ได้กำหนดแนวทางในการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. การตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

วิสัยทัศน์ เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริง บ่งบอกภารกิจของสถานศึกษา วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายเป็นความต้องการของท้องถิ่น และมีระยะเวลาที่แน่นอน

วิธีการตรวจสอบทบทวน สถานศึกษาควรจัดให้มีคณะทำงานเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์วิสัยทัศน์และภารกิจรวมทั้งสอบถามสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

แนวทางการตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ

1. วิสัยทัศน์มีความสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันหรือไม่
2. วิสัยทัศน์ที่กำหนดได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่
3. วิสัยทัศน์มีเป้าหมายที่ชัดเจนรองรับหรือไม่
4. ข้อกำหนดภารกิจเป็นการสะท้อนความคิด และการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและชุมชนหรือไม่ ฯลฯ

แนวทางการตรวจสอบเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

1. เป้าหมายสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การจัดการศึกษา หรือไม่
2. เป้าหมายมีความชัดเจน และสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด
3. เป้าหมายครอบคลุมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด ฯลฯ

2. การตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีเหมาะสมกับสังคมไทย โดยสถานศึกษาสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะ นอกเหนือ หรือเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ

สถานศึกษาต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งได้แก่คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาต้องการปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนเป็นกรณีเฉพาะ นอกเหนือ หรือเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชาต่าง ๆ ตามสภาพปัญหาและความต้องการ ทั้งนี้อาจพิจารณากำหนดจากคุณลักษณะจริยธรรม และค่านิยมที่อยู่ในสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระต่าง ๆ หรือพิจารณากำหนดขึ้นมาใหม่ก็ได้

สถานศึกษาต้องปลูกฝังและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวตลอดมา ขณะที่จัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งโดยตรง คือ ในกรณีที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านั้น ได้มีการกำหนดให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของสาระการเรียนรู้รายปี / รายภาค หรือ โดยอ้อม ด้วยการสอดแทรกในขณะที่จัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกรณีที่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดให้เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของสาระการเรียนรู้รายปี / รายภาค

แนวทางการตรวจสอบ

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดตามสภาพปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของผู้เรียนหรือไม่
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นของชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. การตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.1 สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด
 - 3.2 สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด
 - 3.3 เวลาที่กำหนดในแต่ละกลุ่มสาระมีความเหมาะสมกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาคมากน้อยเพียงใด
 - 3.4 สัดส่วนเวลาที่กำหนดระหว่างสาระการเรียนรู้พื้นฐานกับเพิ่มเติม

มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

3.5 สัดส่วนเวลาที่กำหนดระหว่างสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

4. การตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.1 ชื่อรายวิชาตอบสนองต่อสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเพียงใด

4.2 รายวิชาครอบคลุมผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค และสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาคหรือไม่เพียงใด

4.3 รายวิชามีความชัดเจน สะดวกต่อการนำไปปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด

5. การตรวจสอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5.1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคมมากน้อยเพียงใด

5.2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในระดับชั้นเรียนเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

5.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร

5.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

6. การตรวจสอบการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

6.1 สถานศึกษากำหนดรูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ตามสภาพของกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดโครงการ การใช้แหล่งเรียนรู้ และสื่อทางไกล การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เป็นต้น

6.2 สถานศึกษาได้มีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการภายในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระมากน้อยเพียงใด

6.3 สถานศึกษามีการวางแผนกำหนดให้ผู้เรียนได้ทำโครงการ หรือไม่อย่างไร

6.4 สถานศึกษา ได้มีการจัดโครงการที่มีการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระหรือไม่อย่างไร

6.5 สถานศึกษาได้กำหนดแนวทางการเรียนในแต่ละชั้นปี หรือไม่อย่างไร

6.6 สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายพิเศษหรือไม่อย่างไร

6.7 การให้การบ้าน สถานศึกษาควรให้ครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระได้มีการประชุมร่วมกัน เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางการให้การบ้านว่าในแต่ละชั้นปี ควรมีการให้การบ้านกลุ่มสาระใดบ้าง และจำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมกับผู้เรียน

7. การตรวจสอบการวัดผลและประเมินผล

7.1 รูปแบบ วิธีการและหลักเกณฑ์การวัดประเมินผลในระดับชั้นเรียน และระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับแนวการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพียงใด

7.2 รายละเอียดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและเกณฑ์การจบหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพชุมชน / ท้องถิ่น มากน้อยเพียงใด

7.3 วิธีการประเมินผลของสถานศึกษา ได้เน้นการประเมินผลตามสภาพจริงมากน้อยเพียงใด

7.4 หลักเกณฑ์การประเมิน ออกแบบได้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการนำหลักสูตรมาใช้ ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้นำหลักสูตรไปใช้บรรลุผลสูงสุด

การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรเป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการ (Operation Plan) ที่เป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตรจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการวางแผนกำหนดกิจกรรมการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้และมีการตรวจสอบความเหมาะสมของการจัดในเรื่องต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจที่สำคัญหนึ่งของสถานศึกษา ที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด ตัวอย่างการบริหารงานวิชาการ เช่น โครงการประจำของโรงเรียน โครงการบริการและ กิจกรรมห้องสมุด การจัดการเรียน การจัดกลุ่มผู้เรียนและห้องเรียน การลงโทษและให้ รางวัลการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมวิชาการนอกห้องเรียน โครงการพัฒนาสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนเครือข่ายวิชาการภายในสถานศึกษา เป็นต้น

2. การบริหารทั่วไป ตรวจสอบในเรื่องต่อไปนี้ เช่น โครงการสร้าง บรรยากาศให้ปลอดภัย แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การประชุมคณะกรรมการ สถานศึกษาและผู้ปกครอง ทรัพยากรของสถานศึกษามีการใช้ที่เหมาะสมและคุ้มค่ามาก น้อยเพียงใด การบริหารและพัฒนาบุคลากร งบประมาณ การพัฒนาคลังและสื่ออุปกรณ์ การตรวจสอบ และรายงาน เป็นต้น

แนวการตรวจสอบ

1. สถานศึกษาได้มีการบริหารงานวิชาการเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตร สถานศึกษาไปใช้อย่างไรบ้าง

2. สถานศึกษาได้จัดให้มีการบริหารงานทั่วไป เพื่อสนับสนุน การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้อย่างไรบ้าง

9. อื่น ๆ

สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น

9.1 กิจกรรมที่เป็นผลมาจากการบริหารจัดการหลักสูตรที่ต้องการ ให้ผู้เกี่ยวข้องและชุมชนรับทราบ

9.2 กิจกรรมสำคัญที่โรงเรียนจัดร่วมกับชุมชน

9.3 กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง / การเยี่ยมบ้านผู้เรียน

9.4 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพในห้องเรียน

10. การตรวจสอบความเชื่อมโยงและสอดคล้องทั้งหมด

เมื่อตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษาในแต่ละหัวข้อแล้ว ควรมีการตรวจสอบ ความสอดคล้องเชื่อมโยงกันทั้งหมดทุกหัวข้ออีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

แนวการตรวจสอบ

1. ความสอดคล้องของเป้าหมายกับโครงสร้าง
2. ความสอดคล้องระหว่างการจัดการเรียนรู้กับวิสัยทัศน์
3. ความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เมื่อสถานศึกษาได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบ และดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยกำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบ ทั้งนี้ ควรกำหนดให้ครูทุกคนได้ตรวจสอบหรือประเมินตนเองเป็นระยะ ๆ ตามแผนปฏิบัติงานของแต่ละคนมีการบันทึกผลการประเมินตนเองไว้ และนำผลการประเมินตนเองรวมกับการประเมินการปฏิบัติงานตามแผนของระดับชั้นปี กลุ่มสาระการเรียนรู้ และภาพรวมของสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำผลการประเมินดังกล่าวนี้ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา คุณภาพการจัดการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างสม่ำเสมอ นำไปสู่การรายงานประจำปีของสถานศึกษาได้ตามสภาพจริง

สรุปได้ว่า ในการตรวจสอบหลักสูตรสถานศึกษา ของโรงเรียน เชื่อว่าสามารถจัดทำได้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และสอดคล้องกับบริบท หรือสภาพของสถานศึกษาเพียงใดนั้น สามารถตรวจสอบได้ตามรายการต่อไปนี้

1. ตรวจสอบวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. ตรวจสอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. ตรวจสอบโครงสร้างของหลักสูตร
4. ตรวจสอบรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. ตรวจสอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. ตรวจสอบการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. ตรวจสอบการวัดผลประเมินผล
8. ตรวจสอบการบริหารจัดการหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการดำเนินการจัดทำพัฒนา หรือ ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิม และสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมี นักการศึกษาได้ให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้

วิชัช วงษ์ใหญ่ (2533 : 9) ได้อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตรการสอน คือ การ จัดระบบ โครงสร้างของ โปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำราเรียน คู่มือครูและสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้ หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนรวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2537 : 14) สรุปว่า การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย การวางแผนจัดทำ หรือยกร่างหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การจัดทำหลักสูตรขึ้นมา ใหม่หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ซึ่งในการจัดทำหลักสูตรนี้มีได้มีขอบเขตจำกัด อยู่เฉพาะในระดับกระทรวงศึกษาธิการหรือระดับชาติเท่านั้น แต่กระจายต่อไปในระดับต่าง ๆ ได้ถึงสี่ระดับ คือ การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับโรงเรียน และระดับ ห้องเรียน

การประเมินหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้ คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good. 1973 : 166) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การ ประเมินหลักสูตร หมายถึง การประเมินผลของกิจกรรมภายในของการสอนที่เน้นเฉพาะ จุดประสงค์ของการตัดสินใจในความถูกต้องของจุดมุ่งหมาย ความสัมพันธ์ และความต่อเนื่อง เนื้อหา และความสัมฤทธิ์ของวัตถุประสงค์เฉพาะซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจในการวางแผน การ จัดโครงการ การต่อเนื่อง และการหมุนเวียนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีขึ้น

สตัฟเฟิล บีม และคณะ (Stufflebeam and others. 1985 : 110) ได้ให้ ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิม

วิชัช วงษ์ใหญ่ (2533 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ

ของสิ่งที่เหมาะสมเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาว่าอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (Website) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร เป็นการสำรวจ ตรวจสอบการดำเนินการ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าหลักสูตร บรรลุตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

ปัญหาการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนเท่าที่ผ่านมาได้ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอดทั้งที่ทุกโรงเรียนทราบว่าหลักสูตรเป็นแผนแม่บทชาติ ผู้สอนเป็นกลไกสำคัญ ที่ทำให้หลักสูตรประสบผลสำเร็จเป็นผู้ที่นำเอาความมุ่งหวังของหลักสูตรมาแปลเป็น ภาคนปฏิบัติในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่หลักสูตรต้องการ (กรมวิชาการ. 2534 : 15)

กรมวิชาการ (2528 : 61) ได้กล่าวถึงปัญหาการบริหารหลักสูตร ดังนี้

1. โครงสร้างของหลักสูตรกำหนดว่านักเรียนต้องเรียนวิชาพื้นฐานอาชีพ โดยเลือกสาขาใดสาขาหนึ่งทำให้เกิดปัญหาเมื่อนักเรียนย้ายโรงเรียนและโรงเรียนใหม่ไม่ได้ เปิดสอนในสาขานั้น ๆ

2. บุคลากรในโรงเรียนยังไม่มี ความเข้าใจหลักสูตร ครุยังไม่เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการสอน

3. โรงเรียนมีปัญหาในเรื่องการใช้สถานที่ฝึกงานมาก

4. โรงเรียนมีปัญหาในการจัดสอนซ่อมเสริม และจัดกิจกรรมแนะแนว

5. โรงเรียนมีปัญหาความไม่พร้อมต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถจัดเปิดสอน

กลุ่มวิชาได้อย่างกว้างขวาง จึงมีผลทำให้ไม่มุ่งเน้นความถนัด ความสนใจความสามารถ ของผู้เรียนตามหลักการของหลักสูตร และมีผลทำให้นักเรียนขาดความสนใจเรียน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการวิจัย การประเมินหลักสูตรครุมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ได้พบปัญหาด้านการเตรียมพร้อมของโรงเรียน ดังนี้
(กรมวิชาการ. 2528 : 132)

ปัญหาด้านการเตรียมความพร้อม

1. เอกสารมีปัญหาในเรื่องการจัดส่งหลักสูตร คู่มือครู แบบเรียน แผนการสอน โครงการสอน หนังสืออ่านประกอบอ่านเพิ่มเติมให้แก่โรงเรียนไม่เพียงพอและไม่ทันเวลา แผนการสอนที่มีอยู่ไม่ทันเป้าหมาย โครงการสอนไม่ละเอียด และขาดเอกสารรายละเอียดที่จะทำโครงการสอน

2. บุคลากรได้รับการอบรมไม่ครบทุกคน การอบรมไม่เข้มแข็ง ครูได้รับการอบรมเรื่องการจัดอุปกรณ์น้อยมาก

3. การเตรียมความพร้อมด้านผู้ปกครองมีน้อยมาก การประชาสัมพันธ์ยังไม่ดีพอผู้ปกครองไม่ยอมรับวิชาชีพ

4. ประชาชนทั่วไปไม่เข้าใจจุดหมายและหลักการของหลักสูตร

5. วิธีการจัดทำหลักสูตรไม่เปิดโอกาสให้ผู้สอนมีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรทำให้ไม่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอย่างแท้จริง กรมที่เกี่ยวข้องไม่หาข้อมูลจากโรงเรียนก่อนใช้หลักสูตร

6. รูปแบบการอบรมไม่น่าสนใจ

7. การทดลองใช้หลักสูตรทดลองเฉพาะ โรงเรียนที่มีความพร้อมอยู่แล้ว

กรมวิชาการ (2530 : 116) ได้สรุปว่า ปัญหาการบริหารหลักสูตรที่พบ ได้แก่ การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งหน่วยงานที่เป็นผู้กำหนดหลักสูตร ผู้นำไปใช้ รวมทั้งหน่วยงานที่ผลิตครู นอกจากนี้การประสานงานและช่วยเหลือกันและกันในระหว่างสถานศึกษาต่างสังกัดไม่ดีเท่าที่ควร

ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

กรมวิชาการ (2528 : 132 – 134) ได้กล่าวถึงปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

1. ตัวหลักสูตรมีปัญหาในเรื่อง

1.1 จุดประสงค์กว้างเกินไปมีรายละเอียดมากเกินไปบางจุดประสงค์ยากจนทำให้บรรลุจุดหมายไม่ได้

1.2 หลักการของหลักสูตรกว้างเกินไปจนไม่ชัดเจน

1.3 เนื้อหามากเกินไป มีการซ้ำซ้อนระหว่างเนื้อหาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย บางเนื้อหาใช้ในชีวิตประจำวันไม่ได้ เนื้อหาที่ครูหามาเพิ่มเติมอาจไม่ตรงจุดประสงค์ เนื้อหาไม่สมดุลในแต่ละระดับไม่เหมือนกัน ในระดับกลุ่มโรงเรียนและไม่เน้นจริยธรรมเท่าที่ควร เนื้อหาภาคทฤษฎีและปฏิบัติยังไม่สอดคล้องกัน ควรเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี

1.3.1 เนื้อหากับเวลาไม่สัมพันธ์กัน

1.3.2 จำนวนหน่วยกิตแต่ละวิชาไม่เหมาะสม

1.3.3 วิชาเลือกมากเกินไป

1.3.4 การเปิดวิชาชีพเป็นวิชาเลือกบางโรงเรียนเปิดมากเป็นการซ้ำซ้อนกับกรมอาชีวศึกษาและวิชาชีพที่เปิดไม่เน้นการนำไปใช้ และบางโรงเรียนไม่สามารถจัดแผนการเรียนและวิชาชีพได้มากพอ

1.3.5 มีการวัดผลมากเกินไปจนครุดำเนินการได้ไม่ทันตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การประเมินผลไม่รัดกุม ไม่มีการตกซ้ำชั้นต้องให้สอบซ่อมจนผ่าน

2. บุคลากรมีปัญหาในเรื่อง

2.1 ขาดครู

2.2 ครูไม่เข้าใจหลักสูตร

2.3 ครูไม่ทำแผนการสอน

2.4 ครูไม่สอนตรงตามแผนการสอน

2.5 ครูไม่เปลี่ยนวิธีสอนไปจากเดิม

2.6 ครูสายวิชาชีพไม่เคยเรียนวิชาครูจึงไม่ค่อยรับผิดชอบ

2.7 ครูขาดประสบการณ์ในการสอนตามหลักสูตรปัจจุบัน

2.8 ครูไม่อ่านเอกสาร / ไม่ศึกษาเอกสารอย่างจริงจัง

2.9 ครูไม่มีเอกสารหลักสูตรเป็นของตนเอง

2.10 ครูสอนไม่ทันตาม โครงการสอน สอนไม่ครบตามเนื้อหา

2.11 ครูมีชั่วโมงสอนมาก ไม่มีเวลา

2.12 ครูไม่พร้อมที่จะสอนหลายสาขาวิชา

2.13 ครูขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวัดผล

2.14 ครูต่างคนต่างทำโครงการสอน ทำให้ไม่สัมพันธ์กัน

3. สิ่งอำนวยความสะดวกการเรียนการสอน
 - 3.1 ขาดอุปกรณ์การสอน และอุปกรณ์ที่มีไม่มีประสิทธิภาพ
 - 3.2 ขาดงบประมาณ
 - 3.3 ขาดอาคารสถานที่ ห้องเรียนคับแคบ ห้องสมุด ห้องกิจกรรม และห้องประชุมไม่เหมาะสม ขาดห้องพักรู ห้องปฏิบัติการ
 - 3.4 ขาดบริการด้านเอกสารและสื่อ
 - 3.5 ขาดแหล่งค้นคว้า แหล่งวิทยากร สถานฝึกงาน
 - 3.6 การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ยังทำได้ไม่เต็มที่
4. การสอนซ่อมเสริม
 - 4.1 การสอนซ่อมเสริมไม่มีระบบไม่สอดคล้องกับหลักการและ พัฒนาการของเด็ก
 - 4.2 มีเฉพาะการสอนซ่อมขาดการสอนเสริมให้เด็กเรียนดี
5. การแนะแนว
 - 5.1 ไม่มีหน่วยแนะแนวโดยตรง
 - 5.2 มีครูแนะแนวไม่เพียงพอ
 - 5.3 ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการแนะแนว
6. การนิเทศ ติดตามผล
 - 6.1 การดูแลช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ยังไม่เพียงพอ ขาดการสาธิต การสอน
 - 6.2 กรมวิชาการให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในด้านการตรวจตรา แนะนำน้อย
7. นักเรียน
 - 7.1 นักเรียนไม่สนใจเรียนเพราะไม่มีการสอบตก เนื้อหาวิชามากเกินไปแต่เวลาน้อย
 - 7.2 นักเรียนไม่อยากสอบซ่อม
 - 7.3 นักเรียนตอบข้อสอบแบบบรรยายไม่เป็น
 - 7.4 นักเรียนมีปัญหาระเบียบวินัยเพราะจำนวนนักเรียนต่อครูสูงเกินไป
 - 7.5 นักเรียนเลือกแผนการเรียนผิด

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า การจัดทำหลักสูตรนั้น แม้จะมีหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการเป็นแม่บทในการปฏิบัติจากผู้รู้หรือหน่วยงานต้นสังกัดแต่ด้วยความที่องค์ประกอบหลาย ๆ อย่างยังขาดความพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด จึงทำให้เกิดปัญหาในขณะดำเนินการได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรงกับการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดียิ่ง เริ่มตั้งแต่ กระบวนการจัดทำหลักสูตร ซึ่งหมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนนั้นได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมสัมมนาจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานศึกษาของตนเอง ในขณะเดียวกันครูผู้สอนต้องมีความกระตือรือร้นและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนเพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง ๆ ในส่วนของผู้ปกครองนักเรียนนั้นสถานศึกษาต้องพยายามสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญของหลักการและจุดหมายของหลักสูตรรวมถึงความเข้าใจในหลักการและจุดหมายของหลักสูตรด้วยเช่นกัน

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้
(กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 4-25)

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่ความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานมุ่งพัฒนาคณาชาวไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่สังคมให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนด โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้นตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย 8 กลุ่มสาระ ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่ม สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

รายละเอียดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 คณิตศาสตร์ประกอบที่ 3

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	○	○	○	○
คณิตศาสตร์	○	○	○	○
วิทยาศาสตร์	○	○	○	○
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	○	○	○	○
สุขศึกษา และพลศึกษา	□	□	□	□
ศิลปะ	□	□	□	□
งานอาชีพและเทคโนโลยี	□	□	□	□
ภาษาต่างประเทศ	□	□	□	□
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	△	△	△	△
เวลาเรียน / ปี (ช.ม.)	ประมาณปีละ 800-1,000	ประมาณปีละ 800-1,000	ประมาณปีละ 1,000-1,200	ประมาณปีละ 1,000-1,200

หมายเหตุ

- = สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
- = สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์และศักยภาพพื้นฐาน ในการคิดและการทำงาน
- △ = กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และ การพัฒนาตน ตามศักยภาพ

ภาพประกอบที่ 3 แสดงโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาคอมพิวเตอร์

ในส่วนของจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระ การเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้นให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิจ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้ เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุล

ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเองและพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบ ต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตน และชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็น พื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะใน วิชาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อ การศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็น หน่วยกิจ เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ

การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียน สาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณจึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียน

จะลดลงยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณ วันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อ และจัดรายวิชาอาชีพหรือโครงการอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คิด หน้าที่ของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิจ ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่านักวิชา 1 หน่วยกิจ และมีเวลาเรียนประมาณวันละ 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของ แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้นไป นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยวหรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์ และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในกลุ่มสาระศิลปะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 18)

ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์

และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของงานทัศนศิลป์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : คนตรี

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของคนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลาเรียนนานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ตามสภาพทุกกลุ่มสาระในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการ ติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนา ลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียน เกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะและควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงการมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้นมุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน

ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น

สื่อการเรียนรู้

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่าง มีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนคิดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ถึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้นั้นเป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ปณิดา ศรีทราพิทักษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง
2. ปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งต่างกัน โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบไม่แตกต่างกัน
3. ปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ขนาดโรงเรียนต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ข้อเสนอแนะที่ผู้บริหารโรงเรียนได้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการปฏิบัติงาน การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีดังนี้ควรมีการปรับปรุงชี้แจงให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในด้านหลักสูตรมากขึ้น ครูทุกคนต้องทำแผนการสอน มีห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดหมวด ให้นักเรียนได้ค้นคว้าบ้าง มีการเชิญผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น และควรมีการประเมินผลและติดตามผลการใช้หลักสูตรสม่ำเสมอ

ประวิทย์ กาศา (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการจัดทำและการใช้สื่อการสอน การจัดทำห้องสมุดโรงเรียน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษาในโรงเรียนการใช้แหล่งทรัพยากร

ชุมชน การใช้หลักสูตรและเอกสารหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน และการวัดผลและประเมินผล ข้อที่มีปัญหามากคือ เรื่อง โรงเรียนขาดงบประมาณ โสตทัศนูปกรณ์ที่จะให้วิทยากรใช้ ไม่มีห้องปฏิบัติการในบางกลุ่มวิชา การจัดห้องสมุดทั่วไป ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดเอกสารสื่อและอุปกรณ์ที่จะใช้สอนซ่อมเสริม หนังสืออ่านประกอบ หรือหนังสือค้นคว้าแต่ละหมวดมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครูและนักเรียน ครูผู้สอน แต่ละคนได้รับชั่วโมงสอนมากเกินไป ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำปรึกษาหารือและนิเทศการสอนในแต่ละหมวดวิชา

2. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหา

การบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยรวมทุกด้าน และแต่ละด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่ามียกระดับปัญหามากกว่าครูผู้สอน

สมหมาย โมฆรัตน์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหา การปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษา ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533 ของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผล ผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533 ของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

1.1 ด้านหลักการในการประเมินผลการเรียน พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับหลักการ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินผล ตัดสินและอนุมัติผลการเรียน

1.2 ด้านวิธีการประเมินผลการเรียน พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลระหว่างเรียน และสามารถปฏิบัติงานเกี่ยวกับการวัดจุดประสงค์ใน ป.02 ได้ถูกต้องทุกขั้นตอน

1.3 ด้านการตัดสินผลการเรียน พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาจำนวนมากยังไม่เข้าใจถึงวิธีการประเมินผลการตัดสินผลการเรียนที่ถูกต้อง ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับ การให้ระดับผลการเรียน การรายงานผลการเรียนและเกณฑ์การพิจารณาให้เลื่อนชั้นของแต่ละระดับชั้นครูส่วนมากปฏิบัติได้ถูกต้องตามระเบียบที่กำหนดไว้

2. ปัญหาการปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยการประเมินผล การเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533 ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ส่วนมากเห็นว่าการปฏิบัติตามระเบียบการประเมินผลการเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีความยุ่งยากอยู่ในระดับปานกลาง

ระพิน สุวรรณมุข (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาด้านการปฏิรูป หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา ปีการศึกษา 2541 ผลการวิจัยพบว่า

ข้าราชการครูโดยรวมและจำแนกตามตำแหน่ง มีความคิดเห็นต่อปัญหา ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนในโครงการปฏิรูป การศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นราย ด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ คือ ด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง ด้าน การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอนทุก ระดับชั้น โดยมีรายชื่อที่มีปัญหาระดับมากและระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ข้อ คือ สื่อครุภัณฑ์ไม่เพียงพอต่อการสร้างแบบประเมินผล ความเพียงพอของงบประมาณเพื่อใช้ จัดทำสื่ออุปกรณ์ในการจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน และการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อสร้างเครื่องมือ ประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง นอกจากนี้ครูวิชาการมีความคิดเห็นต่อปัญหาด้านการปฏิรูป หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงมากกว่าผู้บริหาร โรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สนั่น เมตุลา (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรด้วยตนเอง ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู-อาจารย์โดยส่วนรวม จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และหมวดวิชา มีปัญหาการใช้หลักสูตรด้วยตนเองของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับปัญหาเป็นรายชื่อ อยู่ในระดับมาก 1 - 9 ข้อ ยกเว้น ครู - อาจารย์ในหมวดวิชาสังคม และหมวดวิชาภาษาไทย มีปัญหารายข้อทุกข้อ อยู่ในระดับ ปานกลาง และน้อย โดยปัญหารายข้อที่อยู่ในระดับมาก ในแต่ละด้าน มีดังนี้ ด้านการเตรียม ความพร้อม ได้แก่ มีครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรไม่ครบ ตามเกณฑ์ที่ ก.ค. กำหนด, โรงเรียนขาดการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่

ทรัพยากร เศรษฐกิจอาชีพ และความต้องการของท้องถิ่น, โรงเรียนขาดการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนักเรียน ทั้งด้านความถนัดและความสนใจ, การจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารคู่มือ ไม่เพียงพอกับความต้องการของครูและนักเรียน, การจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสารการสอน และคู่มือครู ของหมวดวิชาไม่ทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของหมวดวิชา, การจัดกิจกรรมที่แจ่มเกี่ยวกับหลักสูตรฉบับปรับปรุงให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทราบยังไม่ทั่วถึง, การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่างๆเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรยังไม่เพียงพอ, ครูบางคนได้รับมอบหมายงานหลายหน้าที่ ทำให้การปฏิบัติงานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ : ด้านการบริหารหลักสูตร มี 1-2 ข้อ ได้แก่ หมวดวิชาไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนงานทั่วไปของโรงเรียน, สื่ออุปกรณ์การสอนเก่า ไม่ทันสมัย และสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง : ด้านการจัดการเรียนการสอนมี 1-2 ข้อ ได้แก่ ครูผู้สอนมีคาบสอนปกคิมาก ทำให้ไม่มีเวลาสอนซ่อมเสริม, นักเรียนที่เรียนอ่อนละเลยไม่ใส่ใจต่อการเรียนซ่อมเสริมในรายวิชาที่เรียนอ่อน

2. ครู-อาจารย์ โดยส่วนรวม ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่ควรปรับปรุง มีจำนวนความซ้ำมากที่สุดในแต่ละด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อม : มีการดำเนินการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง แล้วนำผลที่ได้มาใช้ในทางปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ; ด้านการบริหารหลักสูตร : ให้งานแนะแนวดำเนินการทดสอบความถนัด ความสนใจและความสามารถของนักเรียน ก่อนเลือกแผนการเรียนตามความถนัด ความสนใจ ที่หลากหลาย ; ด้านการจัดการเรียนการสอน : จัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ในการจัดทำสื่อ ผลิตสื่อการเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดทำแผนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

สินสมุทร อินาธา (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูโดยส่วนรวมมีระดับปัญหาการดำเนินงาน ตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่มีระดับปัญหาอีก 2 ด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการจัดทำกำหนดการสอนและตารางสอน และด้านแนวปฏิบัติในห้องเรียน เมื่อจำแนกตามลักษณะการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบเดิมมีระดับปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 6 ด้าน

อยู่ในระดับปานกลางและมีระดับการปฏิบัติในด้านแนวปฏิบัติในห้องเรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบใหม่มีระดับปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมและรายด้าน 4 ด้านอยู่ในระดับน้อย และมีปัญหาการปฏิบัติในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้านที่เหลือ คือด้านการจัดชั้นเรียน ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียน และด้านการส่งเสริมงานทางด้านวิชาการ

2. ครูในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบเดิม มีระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน 2 ด้านคือ ด้านการจัดชั้นเรียน และด้านการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียน มากกว่าครู ในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ครูในโรงเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีระดับปัญหาในการดำเนินงานอีก 5 ด้าน ที่เหลือไม่แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารที่เข้าสู่ตำแหน่งลักษณะที่แตกต่างกัน ระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารที่เข้าสู่ตำแหน่งแบบเดิมมีระดับปัญหาการดำเนินงาน 2 ด้าน ที่เหลือ คือด้านการจัดทำกำหนดการสอนและตารางสอน และด้านแนวปฏิบัติในห้องเรียน มากกว่าผู้บริหารที่เข้าสู่ตำแหน่งแบบใหม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครูวิชาการในโรงเรียนที่ผู้บริหารเข้าสู่ตำแหน่งลักษณะต่างกันมีระดับปัญหาการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติการใช้หลักสูตรประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ทั้ง 7 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สุทธิเมธ ชัยเพชร (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนใน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 4 โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 4 ที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งต่างกัน โดยส่วนรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 4 ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยส่วนรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 4 ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ควรจัดให้มีการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียนและครูสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ควรจัดทำคู่มือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น แจกจ่ายไปยังโรงเรียนต่างๆ อย่างทั่วถึง ผู้บริหาร โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

นิตยา บุตรอ่อน (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความรู้วิธีการและปัญหา การปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533 ของครูผู้สอน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบการ ประเมินผลการเรียนโดยรวมคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 61.48 และมีความรู้ด้านหลักการ ในการประเมินผลการเรียนและด้านวิธีการประเมินผลการเรียนคิดเป็นร้อยละ 64.93 และด้านการตัดสินผลการเรียนคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 58.77

2. ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ปฏิบัติตามวิธีการประเมินผล การเรียนได้ถูกต้องตามระเบียบที่กำหนดไว้ ร้อยละ 66.72

3. ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีปัญหาการปฏิบัติตามระเบียบ การประเมินผลการเรียน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.88) เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน มีปัญหาเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาดังนี้ ด้านวิธีการประเมินผลการเรียน (ค่าเฉลี่ย 3.22) ด้านหลักการในการประเมินผลการเรียน (ค่าเฉลี่ย 3.08) และด้านการตัดสิน ผลการเรียน (ค่าเฉลี่ย 2.61)

อุทิศ อินทร์แก้ว (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงาน การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของข้าราชการครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของข้าราชการครู โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม และราย องค์กรประกอบอยู่ในระดับปานกลาง
2. ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งครูผู้สอน และครูวิชาการ โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีการปฏิบัติงานการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่น ในรายองค์กรประกอบด้านการปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา ด้านการ ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อในการเรียนการสอน ด้านการจัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม ด้านการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ไม่แตกต่างกัน ส่วนในรายองค์กรประกอบด้านการ ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยของข้าราชการครูที่มีตำแหน่งครูผู้สอน มีการปฏิบัติงานการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่น มากกว่าครูวิชาการ
3. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีการปฏิบัติงานการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด นครราชสีมา โดยภาพรวมและรายองค์กรประกอบ ไม่แตกต่างกัน
4. ข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติงานการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ของข้าราชการครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา นครราชสีมา ควรมี การจัดฝึกอบรมสัมมนาให้กับครูผู้สอน ครูวิชาการ ในเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้าง หลักสูตรในการนำมาปรับหลักสูตรแกนกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น นำวัสดุที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและเกิดประโยชน์มากที่สุด รายวิชาที่เพิ่ม ควรเป็นเรื่องที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีชัย พลภูงา (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียน เครือข่ายที่กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมายของ โรงเรียนนั้นไม่สอดคล้องกัน โดย วิสัยทัศน์ส่วนใหญ่จะไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน ส่วนภารกิจนั้น

ไม่มีการกำหนดแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา สำหรับเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้นั้น ส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่เป้าหมายที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนกำหนดโดยไม่คำนึงถึงสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน และชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด อีกทั้งไม่มีโรงเรียนเครือข่ายใดที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม

2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อ หรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยที่สุด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด

3. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามแหล่งที่เกิดปัญหาได้ 5 แหล่ง คือ ปัญหาที่เกิดจากชุมชน ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน ปัญหาที่เกิดจากครูผู้สอน ปัญหาที่เกิดจากนักเรียน และปัญหาที่เกิดจากตัวครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเอง

สรุปว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม อย่างไม่เป็นระบบ เพราะยังขาดความต่อเนื่อง ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร ดังนั้นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาครั้งต่อไป สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงสาระของหลักสูตรที่จะต้องจัดทำให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น

วิภา จันทรวัดน์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูโรงเรียนประถมศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน โดยกำหนดวิสัยทัศน์จากผู้เกี่ยวข้อง ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและภารกิจสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

2. ครูโรงเรียนประถมศึกษาได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปัญหาของนักเรียนและความต้องการของชุมชน

2. ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานการ
 ประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด มีความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้น
 พื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนเครือข่ายโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ที่ระดับ .05

กนกวรรณ แสนคำ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องสภาพ ปัญหา และแนวทาง
 การแก้ไขปัญหาการใช้ หลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้
 หลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า สภาพการใช้
 หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 – 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
 เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าต่ำสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านบริหารหลักสูตร
 (การใช้หลักสูตร) และด้านนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
 ของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 - 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3
 โดยภาพรวม มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด
 ไปหาค่าต่ำสุด คือ ด้านการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) ด้านการเตรียมความพร้อม
 และด้านการนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตร ส่วนปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในแต่ละ
 ด้าน พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อม ปัญหา คือ ความไม่เข้าใจหลักสูตรอย่างชัดเจน
 การดำเนินการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศยังไม่เป็นระบบ ภาระงานของบุคลากรมีมาก
 แนวทางแก้ไขควรจัดอบรม ศึกษาดูงาน ให้บุคลากรเพื่อความเข้าใจอย่างชัดเจนในหลักสูตร
 ปัญหาด้านการบริหารจัดการหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) ปัญหา คือ ความไม่เข้าใจในด้านการ
 วัดและประเมินผล การทำวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยและพัฒนาการจัดการเลือกใช้ และพัฒนาสื่อ
 แนวทางแก้ไข จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และศึกษาดูงาน ด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้
 หลักสูตร ปัญหา คือ นิเทศยังไม่ทั่วถึง ไม่ต่อเนื่อง และเป็นระบบ ขาดการนำผลที่ได้จากการ
 นิเทศมาใช้ใจการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม แนวทางแก้ไข หน่วยงานต้นสังกัดควรมานิเทศและ
 ติดตามผลการใช้หลักสูตรทุกภาคเรียน ควรมีการจัดอบรมให้ครูในโรงเรียนสามารถนิเทศ
 กันเองได้ตามกลุ่มสาระต่าง ๆ นำผลที่ได้จากการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรต่อไป
 โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 3 กับ โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 - 4
 มีสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาโดยส่วนรวมและในด้านการบริหาร
 หลักสูตร (ใช้หลักสูตร) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการเตรียม

หลักสูตรของสถานศึกษาในเนื้อหาสาระต่าง ๆ เช่น การกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรม พัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ และ การวัดผลประเมินผล ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นการขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศนั้น ทำให้ทราบเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นโดยข้าราชการครู ผู้บริหาร ล้วนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมหลักสูตรระดับท้องถิ่น และการดำเนินงานยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก นอกจากนี้ยังทราบสภาพปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งในโรงเรียนแต่ละแห่งมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในการใช้หลักสูตรที่แตกต่างกัน การศึกษาสภาพปัญหาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY